

**Катерина Коваленко**  
студентка V курсу історичного факультету  
ЖДУ ім. І. Франка  
(науковий керівник: к. і. н.,  
ст. викладач кафедри історії України ЖДУ ім. І. Франка **Максимов О. В.**)

## **МОТИВИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ЖІНОК ПО ВІДНОШЕННЮ ДО НЕЗАКОННОНАРОДЖЕНИХ ДІТЕЙ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ**

Питання, що пов'язані з позашлюбними стосунками української молоді наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. залишаються дискусійними. Не завжди стосунки між жінкою та чоловіком реалізовувались за моделлю, яка вважалась ідеальною в тогочасному суспільстві. Тому часто у разі позашлюбної вагітності жінки під впливом величезного страху осуду громади намагались позбавитись плоду або ж вже новонародженої дитини.

Серед дослідників, які розглядали деякі аспекти зазначеної теми є В. Маслійчук [7], О. Кісь [6].

Метою статті є вивчення основних мотивів девіантної поведінки жінок по відношенню до позашлюбних дітей.

Проаналізувавши матеріали судових справ Житомирського окружного суду кінця ХІХ – початку ХХ ст., можна стверджувати, що в тогочасному суспільстві мала місце проблема дітозгубництва. Часто жінки, що мали дошлюбні стосунки намагались приховати це, шляхом переривання вагітності чи вбивства новонародженої дитини. Причина такої поведінки, перш за все, полягала в ставленні суспільства до такого проступку. Жінок, які народжували позашлюбних дітей називали покритками, вони зазнавали значних соціальних санкцій та опинялися на маргінесі соціального життя [6, с. 223].

Варто зазначити, що в більшості розглянутих судових справах жінки пояснювали свій злочин скоєнням його під впливом страху та сорому перед громадою. У 1896 р. до старости с. Тулин Житомирського повіту звернулись односельці з новиною про знайдений труп новонародженої дитини у водоймі та підозри про приналежність дитини селянці Парасковії Калениченко [5, арк. 4]. Незаміжня жінка зізналась у народженні дитини та сказала, що народила біля млина та викинула немовля у воду. Медична експертиза встановила, що дитина народилась життєздатною та здоровою, а померла внаслідок утоплення. Жінка пояснила свій вчинок тим, що зробила це «під впливом страху та сорому» [5, арк. 4 зв.].

Часто жінками керував страх залишитись без «даху на головою», реакція родичів на новину про позашлюбну вагітність. У 1893 р. Житомирський окружний суд розглядав справу незаміжньої селянки Ірини Конашукової, яку звинувачували в дітовбивстві. В будинку, де вона проживала з батьком та братами було знайдено закопаний труп немовляти [1, арк. 50]. Спочатку, жінка не визнавала своєї вини та згодом зізналась, що «завагітніла від особи, яка відмовилась на ній одружуватись», тому вона приховала вагітність. За свідченнями І. Конашукової, народила на даху хати та аби ніхто не почув

криків немовляти, вона перев'язала йому шию шматком мотузки від свого фартуха [1, арк. 50 зв.]. Жінка стверджувала, що сильно боялась осуду та докорів батька, братів та можливості «позбавлення притулку» [1, арк. 51].

В. Маслійчук зазначає, що часто дітозгубництво було пов'язане з соціально-матеріальними труднощами, які переживали жінки. Тому часто дітозгубницями ставали наймички та служниці [7, с. 33]. У 1893 р. на розгляд Житомирського окружного суду була представлена справа незаміжньої селянки Агрипіни Гонтиревої, яку звинувачували в удушенні незаконнонародженої дитини. Труп завернутого в полотно немовляти з забитим землею ротом було знайдено поблизу дороги [3, арк. 3]. Спочатку жінка заперечувала свою вагітність та факт народження дитини, але потім зізналась. Вона зазначила, що працювала у фільварку. Після пологів їй було відмовлено в роботі. Залишена без можливостей утримувати себе, жінка шукала шляхи заробітку, але її спроби були невдалими. Впавши у відчай, дівчина зійшла з дороги та почала душити дитину, яка надто голосно плакала [3, арк. 22].

Однією з категорій жінок, для якої приклади блуду були частими є солдатки. Відсутність їхніх чоловіків, яких забрали у солдати, а отже і позбавлення їх чоловічої ласки протягом тривалого часу впливали на неунормованість статевого життя жінок [7, с. 37]. Тому завагітнівши, солдатки, як правило, намагались зробити так, аби чоловік та його родина не дізнались про її проступок. У 1903 р. в с. Сапожин Острозького повіту солдатка Євдокія Гунт була звинувачена односельцями в дітовбивстві. Спочатку жінка заперечувала цей факт та стверджувала, що вона не була вагітна [2, арк. 2]. Але після того як в її будинку було проведено обшук та знайдено труп дитини в скрині, вона зізналась в скоєному. Жінка пояснила свій вчинок страхом та соромом перед чоловіком, який знаходився на службі більше 2 років [2, арк. 22].

Спроби приховати наслідки блуду також зустрічаються і серед жінок, що втратили своїх чоловіків – вдів. Так, 1893 р. в с. Станишівка Житомирського повіту місцевими жителями було знайдено труп немовляти біля кладовища. Звинуватили у скоєному селянку Варвару Шульську, яку раніше мешканці села вважали вагітною [4, арк. 19]. Жінка заперечувала це, але після проведення медичної експертизи, яка встановила, що вона була нещодавно вагітна, Варвара Шульська зізналась. Також було встановлено, що дитина народилась здоровою, а померла через відсутність необхідної допомоги та піклування. Жінка пояснила свій вчинок страхом викриття позашлюбних стосунків та осуду односельців [4, арк. 19 зв.].

Таким чином, в більшості випадків жінок до вчинення вбивства незаконнонароджених дітей спонукав страх розкриття позашлюбних стосунків та осуд громади. Також жінки йшли на такий крок через вкрай скрутне матеріальне становище та відсутність зовнішньої підтримки. Окрім цього, дітозгубницями часто ставали вдови та солдатки, які намагались приховати від родини свій проступок.

## ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Державний архів Житомирської області (далі – Держархів Житомирської обл.), ф. 24, оп. 14, спр. 4, 90 арк.
2. Держархів Житомирської обл., ф. 24, оп. 15, спр. 1961, 57 арк.
3. Держархів Житомирської обл., ф. 24, оп. 15, спр. 335, 78 арк.
4. Держархів Житомирської обл., ф. 24, оп. 15, спр. 420, 66 арк.
5. Держархів Житомирської обл., ф. 24, оп. 15, спр. 781, 90 арк.
6. Кісь О. Жінка в традиційній українській культурі (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.) : [монографія] / О. Кісь. – Львів, 2012. – 287 с.
7. Маслійчук В. Дітозгубництво на Лівобережній та Слобідській Україні у другій половині ХVІІІ ст. / В. Маслійчук. – Харків : Харківський приватний музей міської садиби, 2008. – 128 с.